

بفرانیای نظامی

(قسمت چهاردهم)

سرلشکر پاسدار دکتر سید یحیی صفوی
استادیار دانشگاه امام حسین(ع)

شهرهای بی دفاع^(۱)

در روزگاران قدیم، شکست و پیروزی برای اهالی یک شهر به منزله مرگ و زندگی بود. کسی نمی‌دانست در صورت تسلیم چه سرنوشتی در انتظارش است، زیرا فاتحان آزاد بودند به هرکاری که دلشان خواست دست بزنند. در طول تاریخ فاتحانی را می‌توان دید که به محاصره شهرها پرداختند و با فریب و نیرنگ مدافعان شهرها را از ایستادگی و مقاومت برحذر می‌داشتند یا مدافعان پراثر گرسنگی و قحطی به آرامی تن به تسلیم می‌دادند و آنگاه با ورود نیروها به درون شهر کشتار عظیمی راه می‌انداختند و شهر یکپارچه به مخروبه‌ای تبدیل می‌شد. برای اینکه شهری در زمان جنگ از آسیب و تلفات درامان بماند، نواحی خاصی از شهر را عمدتاً به دلایل سیاسی، اقتصادی، نظامی، فرهنگی، زیبایی یا انسانی، شهری بی‌دفاع اعلان می‌کنند که تعداد اعلان این گونه شهرها اندک می‌باشد و میزان موفقیت این پیشنهاد در هر یک از آنها متفاوت است. هیتلر به فیلمارشال^(۲) کسلر اجازه داد که شهر رم را در تاریخ سوم ژوئن تخلیه نماید. اقدام هیتلر بیشتر به خاطر این بود که شهر باستانی رم پایتخت متحد وی موسولینی بود. از طرفی واتیکان مقر پاپ در شهر رم بود و از

سوی دیگر اهالی استان باواریا^(۳) کاتولیک بودند و هیتلر نمی‌خواست احساسات مذهبی مردم کاتولیک را برانگیزد. در واتیکان گنجینه‌ای از تاریخ وجود داشت که هیچ چیزی در دنیا نمی‌توانست جایگزین آن شود. نیروهای آلمانی از شهر بیرون رانده شدند و در روز بعد وقتی نیروهای متفقین به شهر رم رخنه کردند متوجه شدند که تمامی پلهای حساس و کلیدی بروی رودخانه تیبری^(۴) و نیز ساختمانهای مهم و نفیس همگی برجای خود ایستاده‌اند و آسیبی ندیده‌اند. ژنرالهای ظفرمند و بیروز بدون هیچ گونه ترسی در کنار برج بیزا جمع می‌شدند تا عکس یادگاری بگیرند. سرفرماندهی فرانسه ژنرال ماکسیم ویگند^(۵) پس از یکسری جنگهای پراکنده رسماً شهر پاریس را در مورخه ۱۱ مه ۱۹۴۰ میلادی بی‌دفاع اعلام نمود. ارتش پیروزمند آلمان بدون اینکه با مقاومت سختی روبرو شوند در ۱۴ مه همان سال وارد شهر پاریس شدند و آنرا به آرامی به تصرف و مالکیت خود درآوردند. ولی با این وجود مقاومت و جنگ پارتیزانی در سطح پایین، پیوسته اشغال چهارساله آنها را با دشواری روبرو نموده و خواب خوش را از اشغالگران می‌گرفت. هنگامی که لشکرهای متفقین در اوت ۱۹۴۴ به نزدیکهای پاریس رسیدند، هیتلر شخصی را به عنوان فرمانده دژ تعیین

نمود و به وی قدرت کامل سرفرماندهی تفویض کرد و دست‌وردا کرد و هر چه سریعتر سمبل مقاومت فرانسه را ویران سازد. با این وصف این ژنرال که مستقیماً از سوی هیتلر انتخاب شده بود تا شهر پاریس را به ویرانه‌های تبدیل سازد، از دستورات سرپیچی نمود و در رویارویی و مخالفت فرمان هیتلر تلویحاً پاریس را شهر بی دفاع اعلام کرد. درگیری‌های شدیدی روی داد ولی اقدام این ژنرال^(۶) قلب فرانسه را نجات داد.

اما شهر مانیل در هنگام حمله ژنرال مک آرتور (برابر اعلان قبلی وی برای حمله) برای بیرون راندن ژاپنی‌ها از آن، چنین شانسی پیدا نکرد. ژنرال ژاپنی^(۷) تاماگی یاماشیتا رسماً پایتخت فیلیپین را شهر بی دفاع اعلام نمود و بر اساس طرحی که ریخته بود، شهر مانیل باستانی تعدادی نیرو که بر جامی ماندند باید به کلی در ژانویه ۱۹۴۵ تخلیه می‌شد ولی نیروهای سرسخت و از جان گذشته مستقر در شهر از فرمان ژنرال سرباز زدند و در مقابل نیروهای ژنرال مک آرتور به مقاومت برخاستند. جنگ سخت و شدیدی تا سوم مارس به وقوع پیوست که در آن بیش از ۱۷۰۰۰ نیرو از هر دو طرف کشته شدند و علاوه بر آن ۱۰۰۰۰۰ غیرنظامی (تقریباً ۱۵ درصد جمعیت) کشته و هزاران نفر به شدت زخمی شدند و دیوار باستانی شهر مانیل و هر آنچه در آن بود به نابودی کشانده شد.

محاصره‌ها^(۸)

محاصره، عملیاتی را شامل می‌شود که در آن نیروهای نظامی شهری را به مدت طولانی در محاصره خود درمی‌آورند و خطوط ارتباطی و تدارکاتی شهر با دنیای خارج به کلی قطع می‌شود و شهر را کاملاً در انزوا و قرنطینه نگه می‌دارند تا تدارکات تمام شود. در این حالت، نیروهای تهاجمی به خطوط دفاعی نفوذ کرده و به درون حلقه دفاعی رخنه می‌کنند تا روحیه نیروهای تدافعی درهم شکند و سرانجام نیروها و اهالی شهر تسلیم شوند. محاصره حزیی هر چند هم که طولانی باشد شامل این تعریف نمی‌شود اگر نتوان کلیه خطوط تدارکاتی نیروهای تدافعی را قطع نمود و شهر را کاملاً در انزوا قرار داد محاصره تحقق نیافته است. عملیات محاصره حتی تا قرن نوزدهم هم به خوبی متداول بود و از ابزار کار نظامی به شمار می‌رفت، زیرا در آن زمان بیشتر شهرها هنوز کوچک بودند، توپخانه‌ها در مقایسه با توپخانه‌های مدرن امروزی ابتدایی بودند، هنوز بمب افکن‌هایی در کار نبود و شکیبایی و صبر یک فضیلت شناخته می‌شد. به هر حال، در دنیای امروز دیگر از آن شرایط خبری نیست، در جهان امروز تعداد اندکی از فرماندهان نظامی مدرن هستند که از خود برای برانگیختن و تحریک محاصره اشتیاق و ذوق نشان می‌دهند. تازه اگر فرماندهان نظامی در مأموریت‌های خود محاصره را از ابزار نظامی کارآمد بدانند و زمان هم مسئله‌ای نباشد باز هم سیاستمداران و دولت‌مدان غیر نظامی که عملیات نظامی تحت نظارت و هدایت آنها به اجرا درمی‌آید هرگز حاضر نمی‌شوند که هزینه‌های سیاسی و اقتصادی عملیات ایستا و ساکنی را بپردازند که پایان نزدیکی برای آن متصور نمی‌باشد. البته با وجودی که محاصره در دنیای معاصر از ابزار کارآمدی به شمار نمی‌رود و سیاستمداران غیر نظامی حاضر به پرداخت

هزینه‌های سیاسی و اقتصادی جنگی نیستند، لیکن مواردی استثنایی در زمانهای نسبتاً اخیر اتفاق افتاده است که نمونه بارز آن را می‌توان محاصره سنگاپور بین سالهای ۱۹۴۱ و ۱۹۴۲ میلادی بیان داشت. در این محاصره نیروهای پادفندی با تمام توان و تلاش سعی نمودند تا نیروهای دشمن را به عقب برانند. ژنرال هوایرد آلمان بن هارت هرمن^(۹) بخاطر دفاع درخشان وی در برابر محاصره سپاه هشتم آمریکا از تأسیسات بندری در برست^(۱۰) فرانسه موفق به کسب عالی‌ترین نشان آلمان از دست هیتلر شد. محاصره لنینگراد را باید و حشمت‌ناک‌ترین محاصره در تاریخ دانست. در جنگ جهانی دوم نیروهای آلمانی شهر لنینگراد را به محاصره خود درآوردند و بر اثر این محاصره بیش از یک میلیون غیرنظامی (یک سوم جمعیت) بین سپتامبر ۱۹۴۱ و ژانویه ۱۹۴۴ بر اثر جنگ، سرما و گرسنگی و بیماری جان باختند.

غریزه بقا و زنده ماندن قوی‌ترین انگیزه ممکنه برای پایداری و ایستادگی فراهم می‌آورد زیرا همانطور که یکی از رؤسای محلی حزب کمونیست^(۱۱) ابراز داشت:

«چنانچه نازیها که خود را نژاد برتر می‌دانستند لنینگراد را به تصرف درمی‌آورند، طبقه کارگری شهر به بردگی گرفته می‌شدند و بیشتر آنها با تصفیه خونین نازیها روبرو شده و یکی نابود می‌شدند.»

نیروهایی که بدون داشتن دغدغه زمان، اقدام به محاصره شهری نمایند می‌توانند بدون خراج گلوله یا بمبی مراکز شهری را به محاصره خود درآورند تا مدافعان کاملاً مسلح چگونه به فشار پاسخ و واکنش نشان می‌دهند. استالین همین کار را در سالهای ۱۹۴۸ و ۱۹۴۹ میلادی پیاده نمود. وی در آن سال به نیروهای روسی و اقمارش فرمان داد تا کلیه جاده‌ها و خطوط راه‌آهن متبته به برلین را (شهری که از نظر سیاسی هر آن انتظار می‌رفت که اشتغال پیدا کند و در دل آلمان شرقی به فاصله ۱۹۵ کیلومتری از نزدیک‌ترین جبهه نیروهای متفقین قرار داشت) مسدود کنند.

جنگهای خیابانی^(۱۲)

هرگاه نیروهای نظامی بخواهند مناطق شهری را از دست مدافعان سرسخت به درآورند جنگهای خیابانی در پی خواهد آمد. جنگهای خیابانی در دهکده‌ها هر چند که بی‌رحمانه و سیعانه است ولی کوتاه بوده و خیلی زود به اتمام می‌رسد. جنگهای خیابانی در شهرها طولانی است و واحدهای کوچک و دوراز هم در محیطی تلاش می‌کنند که در آن گلوله‌ها بتونی و کوزه‌های بن‌بست برتری فن‌آوری را تنزل و کاهش می‌دهد، قابلیت حرکت خودروهایی نظامی را بشدت محدود می‌سازد، ارتباطات تاکتیکی را غیر قابل اطمینان می‌سازد، جمع‌آوری اطلاعات را پیچیده می‌کند و به طور وسیع و نامحدود سربازان را در درون خود مشغول می‌نماید. مقررات محدودکننده که برای کاهش آسیب و تلفات ناشی از درگیری طراحی شده‌اند، ممکن است مزایایی را که می‌توان از بمباران هوایی و آتش توپخانه بدست آورد، از میان ببرد و وابستگی به پیاده نظام را افزایش دهد. یکی از این جنگهای خیابانی مهم در دوران حاضر دفاع سلحشورانه از خرمشهر در جریان دفاع مقدس می‌باشد.

خیابانهاستقرار می‌یابد، میدان تیر و آتش بهتری می‌دهد اما با همین حال هم باید گفت که پر تاب‌های دوربرد دشوار است.

پشتیبانی خدمات رزمی

نیازمندیهای لجستیکی در شهرها بطور چشمگیری با تأمین نیازمندیهای لجستیکی در زمینهای باز تفاوت می‌کند. شرایط ترافیک تردد خودروهای نظامی بجز موتورهای تولید برق را کاهش می‌دهد. اتکا و ایستگی به مهمات توپخانه نیز تقلیل می‌یابد اگرچه در مقابل، مهمات سلاحهای انفرادی از جمله مهمات مسلسل، نارنجک دستی، گلوله‌های خمپاره و موارد انفجاری خمیری افزایش می‌یابد. افراد همچنین سلاحها، تجهیزات و لباس را بطور غیرعادی با سرعت زیادی فرسوده می‌سازند. پاک‌سازی مسیر پیشروی نیروهای آفندی یکی از وظایف اولویت‌دار دست اول است که نیاز به بولدوزر دارد در صورتی که نیروهای پدافندی نیاز به مصالحی دارند تا با آنها بتوانند دست به ایجاد موانع بزنند. هر دو طرف از کیسه‌های شن برای ایجاد سنگر در اطراف ساختمانها استفاده می‌کنند.

فرماندهان مستقر در نواحی پرجمعیت باید مقداری از تدارکات نظامی خود را برای غیرنظامیان و پرسنل غیرنظامی در نظر بگیرند که نیاز به غذا، آب و سرپناه همراه با کمکهای پزشکی برای بیماران و زخمی‌ها دارند. کنترل به موقع بیماریهایی همه گیر بومی و تهدیدات عفونی اهمیت دو برابری پیدا می‌کند اگر شبکه بهداشت و سلامت از هم فروپاشد. تدابیر شدید امنیتی نظیر کارتهای شناسایی، ساعت منع عبور و مرور، نواحی ممنوعه، خطوط بازدارنده، نقاط بازرسی، موانع جاده‌ای ممکن است برای جلوگیری از دزدی، غارت، و اعمالی که در عملیات نظامی تأثیر می‌گذارد، نیاز باشد. کنترل پناهندگان می‌تواند ابعاد گسترده‌ای به خود گیرد به خصوص اگر هزاران هزار نفر از غیرنظامیان وحشت‌زده اعم از جوان و پیر که بسیاری از آنها ناتوانند با پای پیاده یا با هر وسیله ممکنه از اتومبیل، دوچرخه، گاری گرفته تا کالسکه بچه همراه با تمامی وسایلی که می‌توانند با خود حمل کنند، یک مرتبه از شهر خارج شوند.

تحقیق و توسعه

تجهیزات و ادوات نظامی که عمدتاً برای کاربرد و استفاده در فضاهای باز در نظر گرفته می‌شود مشمول شهرها نیز می‌گردد. البته در شهرها، جنگ‌افزارهای دارای برد کوتاه از ارزش بیشتری نسبت به جنگ‌افزارهای دوربرد برخوردار است و همچنین ادوات ارزان، قابل دوام یا مصرفی نسبت به تجهیزات گران قیمت ترجیح داده می‌شوند. بنابراین بازار آماده و حاضر، همانطور که نمونه‌های زیر نشان می‌دهد در انتظار مبتکران و نوآوران است. لوله توپ تانک و توپخانه از کارایی بیشتری برخوردار خواهد شد چنانچه بتوان به تیر قائم و کشیده دست پیدا نمود. کلیه خودرهای زرهی که در جنگهای شهری درگیری پیدامی‌کنند، توانایی و استعداد امکانات مدرن نوین منجمله قابلیت دید بیشتر در همه طرف و حفاظت و نگهداری بهتر مکانهایی را که در جنگها و برخوردهای نزدیک آسیب‌پذیر می‌باشند، دارند.

در جنگهای شهری هر چه عملیات تدافعی دامنه‌دارتر باشد، بهتر و مناسب است. افزایش زیرکی و هوشیاری و نیز حرکت پنهانی به بالگردها کمک خواهد کرد که در سطح پنجره بین ساختمانهای بلند و مرتفع دست به عملیات بزنند و از صحنه نبرد جان سالم بدر ببرند.

حسگرها توانایی "دید" اطراف و زوایا را دارند و در مجاری فاصله‌ها از مزایای بیشتری برخوردارند. واحدهای صنعتی به تجهیزاتی نیاز دارند تا در حداقل مدت ممکنه ساختمانهای چندین طبقه را بدون اینکه آسیب نامطلوبی بر ساختمانهای مجاور وارد آید، تخریب نمایند. در جنگهای شهری از انواع روبانهای متحرک که از دور کنترل می‌شوند بسیار استقبال می‌گردد زیرا آنها می‌توانند بدون غذا یا خواب برای مدتهای طولانی کار کنند و بدون هیچگونه احساسی در زیر آتش بمانند. انواع دستگاههای خودکار که هر یک تخصص و مهارت خاصی را به اجرا درمی‌آورند می‌توانند اطلاعات را از وضع دشمن بدست آورند و دست به عملیات اکتشافی از مواضع دشمن زده، تک‌های دشمن را دفع کنند، موانع را پاک‌سازی کنند، در میدانهای مین رخنه کنند و سایر مأموریت‌های سنگین، خطرناک، یکنواخت و تکراری را انجام دهند.

منابع

1) Collins John M: Military Geography Brassey's, Washington, 1998 , PP 195-2130

2) صفوی، سیدیحیی، مقدمه‌ای بر جغرافیای نظامی ایران، جلد چهارم (استانهای مرکزی)، تهران، سازمان جغرافیایی، در دست چاپ.

پاورقی

- 1) Open Cities
- 2) Albert Kesselring
- 3) Bavarian
- 4) Tiber
- 5) Moxime Weygand
- 6) Von Choltitz
- 7) Tomoyuki Yamashita
- 8) Sieges
- 9) Benhart-Hermann Ramckr
- 10) Brest
- 11) Andrei Zhdanor
- 12) Street Fighting
- 13) Urban Avenues Obstacles
- 14) Hue
- 15) ARC de Triomphe